

บทที่ 4

สำมะโนสุขภาพผู้สูงอายุตำบลท่าโพธิ์

วัตถุประสงค์ของบทนี้ เพื่อนำเสนอผลการสำรวจสุขภาพผู้สูงอายุตำบลท่าโพธิ์ทุกคน ฐานข้อมูล ในบทนี้ นำไปสู่การคัดแยกกลุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์เฉพาะของบทต่างๆ ที่จะนำเสนอต่อไป

วิธีวิจัย

วิธีวิจัยของบทนี้ เป็นการวิจัยด้วยแบบสอบถาม ทำการสำรวจสำมะโนผู้สูงอายุทุกคน โดยใช้ทะเบียนการรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจากองค์การบริหารส่วนตำบลท่าโพธิ์เป็นฐานในการค้นหา

แบบสอบถามที่ใช้ ผ่านการทดสอบเนื้อหาและวิธีการแปลงข้อมูลจากแบบสอบถามเป็นแฟ้ม ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ด้วยโปรแกรม Online Medical Research Tool (OMRET) แบบสอบถามฉบับ สดท้าย

เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุตามแบบสอบถามตัวต่อตัว ใช้กลวิธีเก็บข้อมูลหลายวิธีการ เริ่มต้นด้วยการสัมภาษณ์พร้อมกับการออกหน่วยบริการในชุมชนเพื่อตรวจคัดกรองโรคไตด้วยการตรวจเลือด ตรวจปัสสาวะ ตั้งแต่เดือนเมษายน 2557 ผสมผสานด้วยการสำรวจสำมะโนด้วยแบบสอบถาม ณ จุดรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้านในแต่ละเดือนจากพฤษภาคมถึงกันยายน 2557 แต่เนื่องจากวิธีดังกล่าวสามารถครอบคลุมประชากรสูงอายุได้เพียงร้อยละ 50 ของผู้สูงอายุที่รับเบี้ยยังชีพเท่านั้น จากนั้นจึงอาศัยบุคลากรของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท่าโพธิ์ ทำการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามที่บ้านเพื่อครอบคลุมประชากรให้ได้มากที่สุดจนถึงเดือนเมษายน 2558

พนักงานสัมภาษณ์ประกอบด้วยนิสิตสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพและนิสิตคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยนเรศวร และบุคลากรของรพ.สต.ท่าโพธิ์ที่ได้รับการอบรมเพื่อเข้าใจประเด็นของแบบสอบถามอย่างละเอียด

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไป

ภายหลังที่ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลและตัดส่วนข้อมูลซ้ำออกไป เหลือข้อมูลจากผู้สูงอายุ 1,106 คน (ประมาณร้อยละ 81 ของผู้สูงอายุทั้งหมด 1,365 คน) อายุเฉลี่ย 71.50 ปี (SD 7.42, median 70, Interquartile range 65-77, range 60-96 โดยเพศชายอายุเฉลี่ย 71.59 ปี SD 6.99, median 71, Interquartile range 66-76, range 60-94, N=373 และเพศหญิงอายุเฉลี่ย 71.46 ปี (SD 7.63, median 70, Interquartile range 65-77, range 60-96, N=733) เป็นเพศชายร้อยละ 33.7 (ดูตารางที่ 1) สภาพสมรสคู่ ร้อยละ 55.8 คู่สมรสเสียชีวิตแล้วร้อยละ 34.1 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 99.5 การศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 83.9 ระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 6.6 และไม่ได้เรียน ร้อยละ 8.5 ไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 59.9 ทำการเกษตร ร้อยละ 17.6 รับจ้าง ร้อยละ 9.3

ตารางที่ 4.1 อายุและเพศของกลุ่มตัวอย่าง 1,106 คน

อายุ (ปี)	ชาย	หญิง
60-69	149 (13.5%)	350 (31.6%)
70-79	170 (15.4%)	257 (23.2%)
80+	54 (4.9%)	126 (11.4%)
	373 (33.7%)	733 (66.3%)

อุบัติการณ์โรคเรื้อรัง

ผู้สูงอายุให้ประวัติว่าเป็นเบาหวานร้อยละ 19.5 (อัตราของแต่ละกลุ่มอายุในตารางที่ 4.2) รับ การ รักษา ร้อยละ 96.3 ของผู้ให้ประวัติว่าเป็นเบาหวาน มีประวัติเบาหวานในครอบครัวร้อยละ 41.8 (ผู้ไม่เป็น เบาหวานให้ประวัติว่ามีเบาหวานในครอบครัวร้อยละ 6.5) ผู้สูงอายุเป็นความดันเลือดสูง ร้อยละ 53.0 รับการ รักษา ร้อยละ 97.3 ของผู้เป็นความดันเลือดสูง มีประวัติความดันเลือดสูงในครอบครัวร้อยละ 41.8 (ผู้ไม่เป็น ความดันเลือดสูงให้ประวัติความดันเลือดสูงในครอบครัว ร้อยละ 7.7) ผู้สูงอายุเป็นโรค หลอดเลือดสมองร้อย ละ 3.4 รับการรักษา ร้อยละ 86.5 ของผู้เป็นโรคหลอดเลือดสมอง มีประวัติ หลอดเลือดสมองในครอบครัว ร้อยละ 34.3 (ผู้ไม่เป็นโรคหลอดเลือดสมองให้ประวัติโรคหลอดเลือดสมอง ในครอบครัวร้อยละ 0.7) ผู้สูงอายุ เป็นโรคไตร้อยละ 2.3 รับการรักษา ร้อยละ 84.0 ของผู้เป็นโรคไต มีประวัติโรคไตในครอบครัวร้อยละ 12.5 (ผู้ ไม่เป็นโรคไตให้ประวัติครอบครัวว่าเป็นโรคไตร้อยละ 0.7) ส่วนโรคอื่นๆ ที่พบบ่อยที่ผู้สูงอายุให้ประวัติว่าเป็น ได้แก่ ไชมันในเลือดร้อยละ 9.4 และโรคหัวใจร้อยละ 1.8

ตารางที่ 4.2 อัตราการให้ประวัติว่าเป็นโรคเรื้อรังตามกลุ่มอายุ

อายุ (ปี)	เบาหวาน		ความดันเลือดสูง		หลอดเลือดสมอง		โรคไต	
	19.5%		53.0%		3.4%		2.3%	
	ช 373	ญ 733	ช 373	ญ 733	ช 371	ญ 730	ช 371	ญ 729
60-69	19.5%	22.3%	43.6%	50.0%*	6.0%*	2.0%*	1.3%	1.1%
70-79	15.9%	21.4%	51.2%	60.7%*	5.3%	3.5%	1.8%	4.3%
80+	7.4%#	18.3%#	61.1%	55.8%*	3.8%	0.8%	7.4%#	0.8%#
ทุกกลุ่มอายุ	16.1%*	21.3%*	49.6%	54.7%	5.4%**	2.3%**	2.4%	2.2%

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; # Fisher exact $p < 0.05$

ในปีที่ผ่านมาผู้สูงอายุให้ประวัติว่าหกล้มร้อยละ 34.9 โดยมีข้อน่าสังเกตว่าผู้สูงอายุอายุน้อย 60-69 ปี รายงานว่าเคยหกล้มในปีที่ผ่านมามากที่สุด ผู้สูงอายุที่อายุมากที่สุด รายงานการหกล้มน้อยที่สุด (ดูตารางที่ 4.3) และร้อยละ 41.9 ของผู้ที่เคยหกล้มเกิดเหตุในบ้าน

ตารางที่ 4.3 อัตราการรายงานการหกล้มและอาการต่างๆ ตามกลุ่มอายุ

อายุ (ปี)	Fall	23.9		Limb		Speech		Neck	15.6		Back		Knee
	ช 372	ญ730	ช 371	ญ730	ช 371	ญ730	ช 373	ญ727	ช 373	ญ730	ช 373	ญ728	
60-69	12.1**	28.4**	10.1	13.5	4.1*	2.0	15.4	16.1	22.1	23.8**	28.2**	39.0**	
70-79	21.3	27.1	16.0	16.0	2.4*	2.3	11.8	15.7	26.5	28.0**	27.6*	43.4*	
80+	14.8	26.2	18.9	18.5	11.3*	4.0	11.1	21.8	24.1**	46.0**	25.9*	44.7*	
รวม	16.7**	27.5**	14.0	15.2	4.3	2.5	13.1	16.9	24.4	29.0	27.6**	41.5**	

*p<0.05; **p<0.01; # Fisher exact p<0.05

ผู้สูงอายุที่มีภาวะพียงพียง (ด้วยคะแนน modified Barthel index ต่ำกว่า 16) ร้อยละ 8.1 โดยคะแนนต่ำมาก (ต่ำกว่า 11) ร้อยละ 6.1 ผู้ที่มีภาวะพียงพียงมักจะเป็นผู้ที่มีภาวะโรคเรื้อรัง (ดูตารางที่ 4.4) ผู้ที่ไม่มีภาวะพียงพียง (คือคะแนน 20 เต็ม) ร้อยละ 59.5 คะแนน Barthel index ให้ค่าที่สอดคล้องกับการวัดคะแนนคุณภาพชีวิตด้วย Visual analogue scale (r=0.68) ผู้สูงอายุ ที่มีปัญหาเคลื่อนไหวระดับมาก ร้อยละ 5.1 มีปัญหาการดูแลตนเอง ร้อยละ 1.5 มีปัญหากิจกรรมที่ทำประจำ ร้อยละ 2.1 มีปัญหาเจ็บปวด ร้อยละ 3.2

ตารางที่ 4.4 การกระจายของกลุ่มตัวอย่างตามภาวะพียงพียงและภาวะเรื้อรัง

ภาวะพียงพียง	เบาหวาน	HT*	Stroke*	Kidney	มี**	ไม่มี**	รวม
BI0-10	14 (6.5%)	44 (7.5%)	6 (16.2%)	0 (0%)	52 (8.0%)	38 (8.3%)	90 (8.1%)
BI11-15	12 (5.6%)	28 (4.8%)	3 (8.1%)	1 (4.0%)	31 (4.8%)	6 (1.3%)	37 (3.3%)
BI16-20	190 (88.0%)	514 (87.7%)	28 (75.7%)	24 (96.0%)	564 (87.2%)	415 (90.4%)	979 (88.5%)
	216 (100%)	586 (100%)	37 (100%)	25 (100%)	647 (100%)	459 (100%)	1,106 (100%)
P value	0.09	0.02	0.04	0.32	0.006		

*p<0.05, **p<0.01; ผู้สูงอายุบางคนมีภาวะเรื้อรังมากกว่า 1 ชนิด

พฤติกรรมสุขภาพ

พฤติกรรมสุขภาพ พบว่าผู้สูงอายุ ร้อยละ 59.7 มีการออกกำลังกาย ค่ามัธยฐานของผู้ออกกำลังกาย อยู่ที่ 105 นาทีต่อสัปดาห์ (ค่าเฉลี่ย 139.3 SD 106.0; IQR 60-210; range 3-490 นาที; N=477) ร้อยละ 32.7 ดื่มน้ำสะอาดเป็นประจำ ร้อยละ 11.9 กินอาหารเสริมเป็นประจำ ร้อยละ 7.7 ยังคงสูบบุหรี่ ร้อยละ 7.4 ให้ประวัติเลิกสูบบุหรี่ ร้อยละ 6.3 ยังดื่มสุราหรือแอลกอฮอล์ และร้อยละ 8.2 ให้ประวัติเลิกดื่มสุรา

ภาวะถูกทอดทิ้งและแรงสนับสนุนในครอบครัว

ผู้สูงอายุร้อยละ 92.6 ตอบว่ามีบุตรของตนเอง (บุตรเฉลี่ย 3.14, SD 1.90, median 3.0, IQR 2-4; N=1,003) ส่วนที่ปัจจุบันอยู่ด้วยกันกับบุตรหลานมีร้อยละ 58.9 บุตรเสียชีวิตหมดแล้วร้อยละ 0.7 บุตรไม่มาเยี่ยมเลยในปีที่ผ่านมาร้อยละ 4.7 ส่วนที่เหลือร้อยละ 35.6 บุตรมาเยี่ยมตามสมควร (เฉลี่ย 48.4, SD 106.27, median 5.0, IQR 2-16; N=381) คำนวณคะแนนภาวะถูกทอดทิ้ง พบว่าผู้สูงอายุที่ประสพภาวะถูกทอดทิ้ง (คะแนนสูงกว่า 20 จากคะแนนเต็ม 36 คะแนน) ร้อยละ 15.9 โดยเพศชายถูกมีคะแนนถูกทอดทิ้งสูงกว่าเพศหญิงเล็กน้อย โดยได้รับการดูแลจากญาติน้อยที่สุด (ดูตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 ความรู้สึกถูกทอดทิ้งของผู้สูงอายุตามประเด็นต่างๆ

ความถี่ที่ได้รับ	กำลังใจ	เงิน	ดูแล*	ได้รับข่าวสาร	ญาติช่วย	บุคลกร	อุปกรณ์	สิ่งของ	กิจกรรม	ที่อาศัย*	เหตุจากพฤติกรรม*	ให้เลื่องหลาน*
	1,098	1,100	1,095	1,098	1,097	1,084	1,092	1,088	1,095	1,096	1,094	
ทุกครั้ง	68.8	42.3	11.1	46.1	67.9	47.3	31.9	39.2	35.7	6.2	1.6	8.0
บางครั้ง	27.5	39.5	13.2	40.1	26.3	42.8	44.2	43.3	40.3	4.5	3.6	9.1
ไม่เคย	3.7	18.3	75.7	13.8	5.7	9.8	23.9	17.5	24.1	89.3	94.9	82.8

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตกับปัจจัยต่างๆ

ตารางที่ 4.6 แสดงสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนคุณภาพชีวิตวัดด้วยวิธี EQ5D5L (Euro quality of life 5 dimensions and 5 levels คะแนนเต็ม 1 หมายถึงคุณภาพชีวิตสูงสุด ค่า 0 หมายถึงเสียชีวิต และค่าติดลบ หมายถึงอยากตายมากกว่าอยากอยู่) กับตัวแปรต่างๆ ได้แก่ มาตราวัดสถานะสุขภาพ (VAS visual analogue scale; Barthel index 20 score) ปัจจัยประชากร (อายุ เพศ) ภาวะโรคเรื้อรัง (เบาหวาน ความดันเลือดสูง หลอดเลือดสมอง โรคไต และจำนวนภาวะเรื้อรังรวม 4 โรค - chronic) และคะแนนแรงสนับสนุนในครอบครัว (คำนวณจากภาวะถูกทอดทิ้ง คะแนนเต็ม 24 คะแนน คะแนนยิ่งสูงยิ่งมีแรงสนับสนุนมาก)

พบว่า

คะแนนคุณภาพชีวิตสัมพันธ์มากที่สุดกับการวัดสถานะสุขภาพด้วย Barthel

อายุที่มากขึ้นทำให้คะแนนคุณภาพชีวิตลดลง

เพศชายคะแนนคุณภาพชีวิตมากกว่าเพศหญิง

เบาหวาน ความดันเลือดสูง โรคหลอดเลือดสมอง และจำนวนภาวะเรื้อรังทำให้คะแนนคุณภาพชีวิต

ลดลง

แรงสนับสนุนทางสังคมที่มากขึ้นทำให้คะแนนคุณภาพชีวิตเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 4.6 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนคุณภาพชีวิตกับปัจจัยต่างๆ

	Utility	vas	age	Dm	Ht	stroke	kidney	barthel	Chronic	support
Utility	1									
vas	.256**	1								
age	-.223**	-0.019	1							
dm	-.070*	-0.019	-0.046	1						
ht	-.079**	-0.027	.084**	.240**	1					
stroke	-.072*	-.073*	-0.03	0.035	.065*	1				
kidney	-0.04	-0.017	.060*	.110**	.132**	.107**	1			
barthel	.374**	.462**	-.108**	-0.012	-0.015	-.061*	0.03	1		
chronic	-.111**	-0.046	0.034	.689**	.800**	.311**	.356**	-0.025	1	
support	.125**	.173**	0.029	0.038	0.019	0.026	-0.019	.124**	0.033	1
male	.117**	.071*	0.009	-.062*	-0.048	.080**	0.007	0.057	-0.047	0.009

N = 1,106, * p<0.05; ** p<0.01